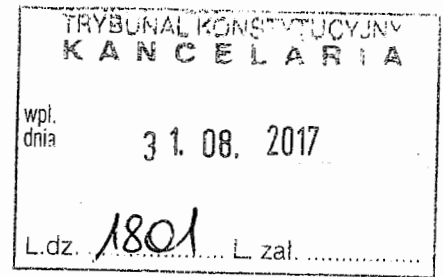

**MINISTER
Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej**

Warszawa, dn. 25-08-2017

BON-IV.071.3.2017.MR

Trybunał Konstytucyjny

Sygn. akt SK 19/17

Na podstawie art. 69 ust. 2 oraz art. 63 ust. 1 w zw. z art. 42 pkt 3 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. *o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym* (Dz. U. poz. 2072) przedstawiam stanowisko Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej odnośnie skargi konstytucyjnej Pana G T

, reprezentowanego przez adw. Mikołaja Pietrzaka, adw. Pawła Osika, adw. Małgorzatę Mączkę-Pacholak Kancelaria Pietrzak Sidor & Wspólnicy sp.j. (ul. Sandomierska 8 lok. 5, 02-567 Warszawa) o stwierdzenie, że § 13 ust. 2 pkt 9 w zw. z § 32 ust. 2 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 r. *w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności* (Dz. U. z 2015 r. poz. 1110) jest niezgodny z art. 47 w zw. z art. 51 ust. 1, 2 i 5 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Wnoszę o stwierdzenie, że § 13 ust. 2 pkt 9 w zw. z § 32 ust. 2 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 r. *w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności* jest zgodny z art. 47 w zw. z art. 51 ust. 1, 2 i 5 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Uzasadnienie

Z dniem 1 września 1997 r. w wyniku wejścia w życie przepisów ustawy z dnia 28 czerwca 1996 r. *o zmianie niektórych ustaw o zaopatrzeniu emerytalnym i o ubezpieczeniu społecznym* (Dz. U. z 1996 r. Nr 100, poz. 461), dokonano reformy funkcjonującego systemu ubezpieczeń społecznych. Jednym z elementów tej reformy było uwolnienie systemu ubezpieczeniowego od orzecznictwa dla celów innych niż rentowe. W związku z czym został powołany pozaubezpieczeniowy i pozarentowy system orzecznictwa o niepełnosprawności, którego podstawowym zadaniem stało się ustalanie, na podstawie oceny ograniczenia zdolności do samodzielnego funkcjonowania w różnorodnych sferach życia, prawa do korzystania z dostępnych form rehabilitacji

zawodowej i społecznej oraz innych ulg i uprawnień przysługujących osobom niepełnosprawnym na podstawie obowiązujących przepisów prawa.

System ten rozpoczął swoje funkcjonowanie w oparciu o znowelizowane przepisy ustawy z dnia 9 maja 1991 r. *o zatrudnianiu i rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych* (Dz. U. z 1991 r. Nr 46, poz. 201, z późn. zm.). Od 1 stycznia 1998 r. orzekanie o niepełnosprawności realizowane jest na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych* (Dz. U. z 2016 r. poz. 2046, z późn. zm.) zwanej dalej „ustawą o rehabilitacji”. Zgodnie z art. 1 ustawy o rehabilitacji ustawa dotyczy osób, których niepełnosprawność została potwierdzona orzeczeniem:

- 1) o zakwalifikowaniu przez organy orzekające do jednego z trzech stopni niepełnosprawności określonych w art. 3 lub
- 2) o całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy na podstawie odrębnych przepisów, lub
- 3) o niepełnosprawności, wydanym przed ukończeniem 16 roku życia.

Na podstawie art. 3 ust. 2 ustawy o rehabilitacji orzeczenie ustalające stopień niepełnosprawności stanowi także podstawę do przyznania ulg i uprawnień na podstawie odrębnych przepisów.

Organami właściwymi w sprawach orzekania o niepełnosprawności i o stopniu niepełnosprawności są powiatowe zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności - jako pierwsza instancja oraz wojewódzkie zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności - jako druga instancja. Od orzeczenia wydanego przez wojewódzki zespół przysługuje odwołanie do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych.

Organy te wydają odpowiednio: orzeczenie o niepełnosprawności w stosunku do osoby, która nie ukończyła 16 roku życia; orzeczenie o stopniu niepełnosprawności w stosunku do osoby, która ukończyła 16 rok życia; orzeczenie o wskazaniach do ulg i uprawnień w stosunku do osoby posiadającej orzeczenie o inwalidztwie lub niezdolności do pracy, o których mowa w art. 5 i 62 ustawy o rehabilitacji.

Szczegółowe zasady orzekania o niepełnosprawności i o stopniu niepełnosprawności regulują przepisy rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 r. *w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności* (Dz. U. z 2015 r. poz. 1110) zwanego dalej „rozporządzeniem w sprawie orzekania”.

Odnosząc się do podniesionych w skardze zarzutów niezgodności przepisów § 13 ust. 2 pkt 9 w zw. z § 32 ust. 2 rozporządzenia w sprawie orzekania, dotyczących zamieszczania w orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności symbolu przyczyny niepełnosprawności, z art. 47 w zw. z art. 51 ust. 1, 2 i 5 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP wyjaśnić należy, że zgodnie z § 32 ust. 3 rozporządzenia w sprawie orzekania symbol przyczyny niepełnosprawności zawarty w orzeczeniu o niepełnosprawności, stopniu niepełnosprawności lub wskazaniach do ulg i uprawnień odzwierciedla rozpoznanie uszkodzenia lub choroby, która niezależnie od przyczyny jej powstania powoduje zaburzenia funkcji organizmu oraz ograniczenia w wykonywaniu czynności życiowych i aktywności społecznej osoby zainteresowanej lub dziecka. Natomiast § 32 ust. 4 rozporządzenia w sprawie orzekania stanowi, że orzeczenie może zawierać więcej niż jeden symbol przyczyny niepełnosprawności, nie więcej niż trzy symbole schorzeń, które w porównywalnym stopniu wpływają na zaburzenie funkcji organizmu.

Wydanie przez zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności orzeczenia ustalającego stopień niepełnosprawności oraz związanych z nim wskazań, w tym ustalenie symbolu przyczyny niepełnosprawności, następuje po przeprowadzeniu przez skład orzekający postępowania orzeczniczego obejmującego badanie lekarskie (przeprowadzane przez lekarza – przewodniczącego składu orzekającego, właściwego do choroby zasadniczej osoby zainteresowanej) oraz wywiad sporządzony przez co najmniej jednego specjalistę (spośród: psychologa, pedagoga, pracownika socjalnego albo doradcy zawodowego), których celem jest ustalenie ograniczeń w funkcjonowaniu osoby orzekanej w życiu społecznym i zawodowym, będących następstwem naruszenia sprawności organizmu, a następnie przyrównanie ich do definicji stopni niepełnosprawności określonych w art. 4 ust. 1-3 ustawy o rehabilitacji. Podkreślenia wymaga, że postępowanie to nie jest uznaniowe ani dowolne, organy orzecznicze mają bezwzględny obowiązek dokonania subsumcji ustalonego stanu faktycznego i prawnego w danej sprawie, wydając orzeczenie w przedmiocie ustalenia bądź odmowy ustalenia stopnia niepełnosprawności.

Niepełnosprawność, zgodnie z kryterium ustawowym, to niemożność efektywnego pełnienia ról społecznych tj. wypełniania zobowiązania wynikającego z zajmowanej pozycji społecznej przy korzystaniu przez osobę z przysługujących jej przywilejów i praw według bardziej lub mniej określonego wzoru, a więc niemożność bądź trudności w codziennej aktywności i uczestnictwie. Na podstawie art. 4 ust. 1-3 ustawy o rehabilitacji do:

- *znacznego stopnia niepełnosprawności* zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej i wymagającą, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji;
- *umiarkowanego stopnia niepełnosprawności* zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającą czasowej albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych;
- *lekkiego stopnia niepełnosprawności* zalicza się osobę o naruszonej sprawności organizmu, powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną, lub mająca ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne.

Schorzenia powodujące naruszenie sprawności organizmu brane pod uwagę przy kwalifikowaniu do znacznego, umiarkowanego i lekkiego stopnia niepełnosprawności określone zostały w § 32 ust. 1 w pkt 1-12 rozporządzenia w sprawie orzekania.

Tytułem przykładu zgodnie z § 32 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia w sprawie orzekania przy kwalifikowaniu do określonego stopnia niepełnosprawności bierze się pod uwagę zakres naruszenia sprawności organizmu spowodowany przez choroby psychiczne, w tym: zaburzenia psychotyczne, zaburzenia nastroju począwszy od zaburzeń o umiarkowanym stopniu nasilenia, utrwalone zaburzenia lękowe o znacznym stopniu nasilenia, zespoły otępienne. Natomiast zgodnie z § 32 ust. 1 pkt 3 przy kwalifikowaniu do określonego stopnia niepełnosprawności bierze się pod uwagę zakres naruszenia sprawności spowodowany przez: zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu, w tym: trwałe uszkodzenie czynności ruchowej jednego lub obu fałdów głosowych, częściowa lub całkowita

utrata krtani z różnych przyczyn, zaburzenia mowy spowodowane uszkodzeniem mózgu - wyższych ośrodków mowy, głuchoniemota, głuchota lub obustronne upośledzenie słuchu niepoprawiające się w wystarczającym stopniu po zastosowaniu aparatu słuchowego lub implantu ślimakowego.

W § 32 ust. 2 rozporządzenia w sprawie orzekania minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego oznaczył symbole przyczyny niepełnosprawności w następujący sposób:

- 1) 01-U - upośledzenie umysłowe;
- 2) 02-P - choroby psychiczne;
- 3) 03-L - zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu;
- 4) 04-O - choroby narządu wzroku;
- 5) 05-R - upośledzenie narządu ruchu;
- 6) 06-E - epilepsja;
- 7) 07-S - choroby układu oddechowego i krążenia;
- 8) 08-T - choroby układu pokarmowego;
- 9) 09-M - choroby układu moczowo-płciowego;
- 10) 10-N - choroby neurologiczne;
- 11) 11-I - inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego;
- 12) 12-C - całościowe zaburzenia rozwojowe.

Główne kategorie zaburzeń powodujące niepełnosprawność pogrupowane zostały według pokrewieństwa ich zasadniczej tematyki. Natomiast w celu oznaczenia w wydanym orzeczeniu kategorii diagnostycznej odzwierciedlającej rozpoznanie stanu chorobowego powodującego niepełnosprawność, wprowadzony został alfanumeryczny system oznaczania klasy zaburzeń powodujących niepełnosprawność. Każdy symbol przyczyny niepełnosprawności jest oznaczony dwiema cyframi oraz dużą literą alfabetu. Z wyjątkiem upośledzenia umysłowego oraz epilepsji (zamieszczonych w rozporządzeniu na wniosek środowisk osób niepełnosprawnych) klasyfikacja dotyczy chorób i problemów zdrowia powodujących naruszenie sprawności organizmu kwalifikujących do zaliczenia do stopnia niepełnosprawności, a nie indywidualnej przyczyny naruszenia sprawności organizmu. Oznacza to, iż orzeczenie o stopniu niepełnosprawności poprzez zamieszczenie symbolu przyczyny niepełnosprawności 02-P nie wskazuje na konkretną przyczynę powstania niepełnosprawności, co podnosi Skarżący w skardze.

Rozporządzenie w sprawie orzekania w § 13 ust. 2 określiło obligatoryjne elementy orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, wskazując, że zawiera: 1) oznaczenie zespołu, który wydał orzeczenie; 2) datę wydania orzeczenia; 3) datę złożenia wniosku; 4) podstawę prawną wydania orzeczenia; 5) imię i nazwisko osoby zainteresowanej oraz numer ewidencyjny Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (PESEL); 6) datę i miejsce urodzenia osoby zainteresowanej oraz adres zamieszkania lub pobytu; 7) numer dowodu osobistego lub innego dokumentu potwierdzającego tożsamość; 8) ustalenie lub odmowę ustalenia stopnia niepełnosprawności; 9) symbol przyczyny niepełnosprawności; 10) okres, na jaki orzeczono stopień niepełnosprawności; 11) datę lub okres powstania niepełnosprawności; 12) datę lub okres powstania ustalonego stopnia niepełnosprawności; 13) wskazania, o których mowa w art. 6b ust. 3 ustawy, określone przez skład orzekający; 14)

uzasadnienie; 15) pouczenie o przysługującym odwołaniu; 16) podpis z podaniem imienia i nazwiska przewodniczącego składu orzekającego oraz pozostałych członków tego składu.

W § 13 ust. 1 i ust. 3 rozporządzenia w sprawie orzekania odpowiednio określone zostały obligatoryjne elementy orzeczenia o niepełnosprawności i orzeczenia o wskazaniach do ulg i uprawnień. Uzasadnienie orzeczenia o ustaleniu lub odmowie ustalenia niepełnosprawności, stopnia niepełnosprawności lub o wskazaniach do ulg i uprawnień powinno zawierać w szczególności wskazanie faktów, które uznano za istotne w sprawie i udowodnione, dokumentów potwierdzających ustalenie lub odmowę ustalenia niepełnosprawności, stopnia niepełnosprawności lub wskazań do ulg i uprawnień (§ 13 ust. 4 rozporządzenia w sprawie orzekania).

Podstawę prawną wydania rozporządzenia stanowią przepisy art. 6c ust. 9 ustawy o rehabilitacji. W art. 6c ust. 9 pkt 1 i pkt 5 ustawy o rehabilitacji ustawodawca wskazał, że minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi w drodze rozporządzenia szczegółowe zasady wydawania orzeczeń, o których mowa w art. 5a, orzekania o niepełnosprawności i o stopniu niepełnosprawności, uwzględniając tryb postępowania przy orzekaniu oraz skład i sposób powoływania i odwoływania członków zespołów orzekających, a także sposób działania tych zespołów, jak również standardy w zakresie kwalifikowania oraz postępowania dotyczącego orzekania o niepełnosprawności i o stopniu niepełnosprawności, uwzględniając schorzenia naruszające sprawność organizmu i przewidywany okres trwania naruszenia tej sprawności, powodujące zaliczenie do odpowiedniego stopnia niepełnosprawności, a także oznaczenie symboli przyczyn niepełnosprawności. W ocenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej określenie elementów orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, w tym symbolu przyczyny niepełnosprawności jako niezbędnego elementu orzeczenia, jest zgodne z zakresem upoważnienia określonego przepisami art. 6c ust. 9 ustawy o rehabilitacji.

W oparciu o wskazane przepisy w § 13 ust. 2 rozporządzenia w sprawie orzekania określone zostały elementy orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, w tym symbol przyczyny niepełnosprawności jako integralny i obligatoryjny element tego orzeczenia.

Jednocześnie podkreślić należy, że na mocy art. 66 ustawy o rehabilitacji postępowanie prowadzone przed powiatowymi i wojewódzkimi zespołami do spraw orzekania o niepełnosprawności w przedmiocie wydania orzeczenia ustalającego niepełnosprawność lub stopień niepełnosprawności jest postępowaniem, do którego stosuje się przepisy ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. *Kodeks postępowania administracyjnego* (Dz. U. z 2017 r. poz. 1257), a orzeczenia wydawane przez organy orzecznicze są decyzjami w rozumieniu przepisów *Kodeksu postępowania administracyjnego*. Niezamieszczenie zatem symbolu przyczyny niepełnosprawności w orzeczeniu powoduje, że orzeczenie (decyzja) takie dotknięte jest kwalifikowaną wadą prawną, która stanowi podstawę do wzruszenia orzeczenia (decyzji) w trybie nadzwyczajnym. Symbol przyczyny niepełnosprawności obok stopnia niepełnosprawności i wskazań jest niezbędnym elementem rozstrzygnięcia, stanowiącym część rozstrzygnięcia w przedmiocie zaliczenia osoby orzekanej do osób niepełnosprawnych.

Zgodnie z art. 107 § 1 k.p.a. decyzja zawiera: 1) oznaczenie organu administracji publicznej; 2) datę wydania; 3) oznaczenie strony lub stron; 4) powołanie podstawy prawnej; 5) rozstrzygnięcie; 6) uzasadnienie faktyczne i prawne; 7) pouczenie, czy i w jakim trybie służy od niej odwołanie oraz o prawie do zrzeczenia się odwołania i skutkach zrzeczenia się

odwołania; 8) podpis z podaniem imienia i nazwiska oraz stanowiska służbowego pracownika organu upoważnionego do wydania decyzji, a jeżeli decyzja wydana została w formie dokumentu elektronicznego – kwalifikowany podpis elektroniczny (...). W § 2 wskazano, że przepisy szczególne mogą określać także inne składniki, które powinna zawierać decyzja.

W rozstrzygnięciu decyzji (orzeczenia) zostaje wyrażona wola organu załatwiającego sprawę w danej formie. Uzasadnienie faktyczne decyzji powinno w szczególności zawierać wskazanie faktów, które organ uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, oraz przyczyn, z powodu których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej. W uzasadnieniu faktycznym organ administracji publicznej powinien zatem dokładnie wskazać podstawę faktyczną rozstrzygnięcia. Organ musi zająć stanowisko wobec całego materiału procesowego oraz uzasadnić jasno i należycie swoje zdanie, a w szczególności uzasadnić, na jakiej podstawie uznał pewne fakty za prawdziwe. Wszelkie niejasności, które ujawnią się przy zestawieniu podstawy faktycznej decyzji z materiałem procesowym, muszą budzić uzasadnioną wątpliwość, czy ustalenie podstawy faktycznej nastąpiło prawidłowo. Natomiast uzasadnienie prawne decyzji powinno polegać na wyjaśnieniu podstawy prawnej decyzji z przytoczeniem przepisów prawa, które znalazły zastosowanie w danej sprawie.

W postępowaniu orzeczniczym, w którym rozstrzygnięcie w przedmiocie zaliczenia do osób niepełnosprawnych jest dokonywane przez skład orzekający na podstawie dokumentacji przedłożonej przez stronę postępowania, w tym dokumentacji medycznej oraz oceny stanu zdrowia wystawionej przez lekarza – przewodniczącego składu orzekającego, zawierającej opis przebiegu choroby zasadniczej, wyniki dotychczasowego leczenia i rehabilitacji, opis badania przedmiotowego, rozpoznanie choroby zasadniczej i chorób współistniejących oraz rokowania odnośnie do przebiegu choroby – uzasadnienie faktyczne i prawne orzeczenia musi odnosić się do przyczyny naruszenia sprawności organizmu, która jest powodem występujących ograniczeń w funkcjonowaniu osoby orzekanej i jest podstawą zakwalifikowania do określonego stopnia niepełnosprawności. Stąd w świetle przepisów postępowania orzeczniczego zamieszczenie symbolu przyczyny niepełnosprawności w orzeczeniu jest w pełni uzasadnione.

Jednocześnie Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pragnie zwrócić uwagę, że symbol przyczyny niepełnosprawności jako obligatoryjny element orzeczenia o stopniu niepełnosprawności zamieszczano również w orzeczeniach o stopniu niepełnosprawności wydawanych zgodnie z przepisami poprzedzającego rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie *orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności*, rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 21 stycznia 1999 r. w sprawie *szczegółowych zasad orzekania o stopniu niepełnosprawności, trybu postępowania przy orzekaniu oraz zakresu, składu i sposobu działania zespołów orzekających, a także jednolitego wzoru legitymacji dokumentującej niepełnosprawność oraz organów uprawnionych do jej wystawiania* (Dz. U. z 1999 r. Nr 9 poz. 82), rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 12 stycznia 2001 r. w sprawie *szczegółowych zasad orzekania o stopniu niepełnosprawności oraz wydawania opinii* (Dz. U. z 2001 r. Nr 7, poz. 60) oraz rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 21 maja 2002 r. w sprawie *orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności* (Dz. U. z 2002 r. Nr 66, poz. 604). W ostatnim z wymienionych rozporządzeń, w § 26 pkt 1 uregulowano również stany chorobowe uwzględniane przy kwalifikacji do lekkiego, umiarkowanego i znacznego stopnia niepełnosprawności,

analogicznie jak to ma miejsce na gruncie obowiązującego rozporządzenia w sprawie orzekania.

W orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności wydawanym na podstawie tego rozporządzenia przyczyna niepełnosprawności oznaczana była poprzez wskazanie odpowiedniej litery w pkt 1 § 26.

Odnosząc się do kwestii naruszenia warunku o charakterze formalnym należy także zauważyć, że przepisy art. 6d ustawy o rehabilitacji dotyczące funkcjonowania Elektronicznego Krajowego Systemu Monitoringu Orzekania o Niepełnosprawności – jako systemu służącego przetwarzaniu danych o osobach orzekanych w celu usprawnienia i podniesienia jakości orzekania o niepełnosprawności oraz realizacji zadań przez zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności w ust. 4 pkt 5 jednoznacznie przesądzają o obowiązku gromadzenia w systemie danych dotyczących daty i rodzaju wydanego orzeczenia, symbolu przyczyny niepełnosprawności, daty powstania niepełnosprawności lub stopnia niepełnosprawności.

Określenie zakresu i rodzaju ograniczeń dokonywane w postępowaniu orzeczniczym jest podstawą do określenia potrzeb osoby niepełnosprawnej, których sama nie jest w stanie zaspokoić oraz wyznaczenia konieczności podjęcia działań o charakterze pomocowym i procesów rehabilitacji społecznej, ułatwiających możliwie pełne w stosunku do możliwości psychofizycznych osoby, uczestnictwo w życiu społecznym. Z tego względu w orzeczeniu potwierdzającym niepełnosprawność poza ustaleniem niepełnosprawności lub stopnia niepełnosprawności, zamieszczane są wskazania, o których mowa w art. 6b ust. 3 ustawy o rehabilitacji dotyczące w szczególności: 1) odpowiedniego zatrudnienia uwzględniającego psychofizyczne możliwości danej osoby; 2) szkolenia, w tym specjalistycznego; 3) zatrudnienia w zakładzie aktywności zawodowej; 4) uczestnictwa w terapii zajęciowej; 5) konieczności zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze oraz pomoce techniczne, ułatwiające funkcjonowanie danej osoby; 6) korzystania z systemu środowiskowego wsparcia w samodzielnej egzystencji, przez co rozumie się korzystanie z usług socjalnych, opiekuńczych, terapeutycznych i rehabilitacyjnych świadczonych przez sieć instytucji pomocy społecznej, organizacje pozarządowe oraz inne placówki; 7) konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji; 8) konieczności stałego współdziałania na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji; 9) spełniania przez osobę niepełnosprawną przesłanek określonych w art. 8 ust. 3a pkt 1 i 2 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 2012 r. poz. 1137, z późn. zm.), przy czym w przypadku osób niepełnosprawnych zaliczonych do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności spełnienie tych przesłanek może zostać stwierdzone jedynie w przypadku ustalenia przyczyny niepełnosprawności oznaczonej symbolem 04-O (choroby narządu wzroku), 05-R (upośledzenie narządu ruchu) lub 10-N (choroba neurologiczna).

Na szczególną uwagę zasługuje wskazanie w pkt 9 orzeczenia dotyczące możliwości ubiegania się o uzyskanie karty parkingowej. Analizując je w kontekście kwestii naruszenia warunku o charakterze materialnym należy przyjąć, iż brak zamieszczenia w orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności symbolu przyczyny niepełnosprawności pozbawia grupę osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności możliwości ubiegania się o uzyskanie wsparcia w postaci teje karty parkingowej. Jednocześnie treść tego wskazania w sposób

pośredni zaprzecza podnoszonemu przez Skarżącego zarzutowi naruszenia warunków o charakterze formalnym w kontekście postanowień Konstytucji RP.

Decyzja o zaliczeniu osoby do odpowiedniego stopnia niepełnosprawności nie tylko potwierdza samą niepełnosprawność, wskazuje również formy rehabilitacji zawodowej i społecznej z jakich osoba, która uzyskała status osoby niepełnosprawnej może korzystać oraz warunkuje prawo do korzystania z wielu ulg i uprawnień przyznanych na podstawie odrębnych przepisów. W wielu przypadkach określony w orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności rodzaj schorzenia ma znaczenie przy realizowaniu uprawnień przysługujących osobom niepełnosprawnym na podstawie ustawy o rehabilitacji jak też przepisów odrębnych ustaw. Skorzystanie z określonej formy pomocy jest zależne od posiadania określonego rodzaju schorzenia, co oznacza, że symbol przyczyny niepełnosprawności ma znaczenie przy realizowaniu uprawnień osoby niepełnosprawnej tak w sferze zawodowej, jak też przede wszystkim społecznej.

Posiadanie orzeczenia potwierdzającego niepełnosprawność pozwala korzystać z szeregu form pomocy i uprawnień do których należą:

- a) w zakresie rehabilitacji zawodowej i zatrudnienia m.in.:
 - możliwość uzyskania odpowiedniego zatrudnienia (w tym w zakładach aktywności zawodowej i zakładach pracy chronionej);
 - możliwość uczestnictwa w szkoleniach (w tym specjalistycznych);
 - możliwość korzystania ze ściśle określonych przywilejów pracowniczych, tj. prawa do dodatkowego urlopu wypoczynkowego, dłuższej przerwy w pracy, krótszego wymiaru czasu pracy;
- b) w zakresie rehabilitacji społecznej m.in.:
 - możliwość uczestnictwa w terapii zajęciowej realizowanej w warsztatach terapii zajęciowej oraz możliwość uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych;
 - dofinansowanie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze oraz pomoce techniczne, ułatwiające funkcjonowanie danej osoby;
- c) ulgi w podatkach, zniżki w komunikacji, zwolnienia z opłat radiowo-telewizyjnych (abonamentu);
- d) usługi socjalne, opiekuńcze, terapeutyczne i rehabilitacyjne świadczone przez instytucje pomocy społecznej, organizacje pozarządowe oraz inne placówki;
- e) uprawnienia do świadczeń rodzinnych: dodatków do zasiłku rodzinnego związanych z niepełnosprawnością, świadczeń opiekuńczych, w tym świadczenie pielęgnacyjne, zasiłku pielęgnacyjnego, specjalnego zasiłku opiekuńczego;
- f) uprawnienia do świadczeń z pomocy społecznej (m.in. zasiłek stały, zasiłek okresowy).

Natomiast przepisy przywołanych poniżej ustaw uzależniają przyznanie osobom posiadającym status osób niepełnosprawnych określonych ulg, uprawnień czy zwolnień, od konkretnego rodzaju schorzenia powodującego niepełnosprawność, w tym co do zasady wymagają przedłożenia we właściwym organie orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, które potwierdza dany rodzaj schorzeń (a zatem zawiera symbol przyczyny niepełnosprawności):

- na podstawie art. 2 i 4 oraz w związku z art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 20 czerwca 1992 r. *o uprawnieniach do ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu*

zbiorowego (Dz. U. z 2012 r. poz. 1138 ze zm.) oraz rozporządzeniem Ministra Infrastruktury i Budownictwa z dnia 20 kwietnia 2017 r. w sprawie rodzajów dokumentów poświadczających uprawnienia do ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego (Dz. U. z 2017 r. poz. 810) osoby niepełnosprawne są uprawnione do różnej wysokości ulg na przejazdy środkami komunikacji publicznej.

Zgodnie z § 7 ust. 1 pkt 1 lit. b rozporządzenia Ministra Infrastruktury i Budownictwa z dnia 20 kwietnia 2017 r. w sprawie rodzajów dokumentów poświadczających uprawnienia do ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego dokumentem poświadczającym uprawnienia osób niewidomych uznanych za osoby niezdolne do samodzielnej egzystencji do korzystania z ulgi 93% - przy przejazdach środkami publicznego transportu zbiorowego kolejowego w pociągach osobowych oraz autobusowego w komunikacji zwykłej, na podstawie biletów jednorazowych lub miesięcznych imiennych jest legitymacja osoby niepełnosprawnej stwierdzająca znaczny stopień niepełnosprawności z powodu stanu narządu wzroku albo orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności z powodu stanu narządu wzroku. Natomiast zgodnie z § 7 ust. 2 pkt 2 ww. rozporządzenia dokumentem poświadczającym uprawnienia osób niewidomych, jeśli nie są uznane za osoby niezdolne do samodzielnej egzystencji, do korzystania z ulgi 37% - przy przejazdach środkami publicznego transportu zbiorowego kolejowego oraz autobusowego, na podstawie biletów jednorazowych lub miesięcznych imiennych jest legitymacja osoby niepełnosprawnej stwierdzająca umiarkowany stopień niepełnosprawności z powodu stanu narządu wzroku albo orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności z powodu stanu narządu wzroku;

- na mocy art. 26 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. *Prawo pocztowe* (Dz. U. z 2017 r. poz. 1481) przesyłka dla ociemniałych nadana przez osobę legitymującą się orzeczeniem właściwego organu orzekającego o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności z tytułu uszkodzenia narządu wzroku, zwaną dalej „osobą niewidomą lub ociemniałą”, i adresowana do biblioteki lub organizacji osób niewidomych lub ociemniałych bądź do organizacji, których celem statutowym jest działanie na rzecz osób niewidomych lub ociemniałych, jest zwolniona od opłaty za usługę pocztową ustalonej w obowiązującym cenniku usług powszechnych, o którym mowa w art. 57, dla przesyłki pocztowej niebędącej przesyłką najszybszej kategorii, tego samego rodzaju, tej samej masy lub innej cechy, od której jest uzależniona wysokość opłaty. Zwolnienie to nie obejmuje opłaty za potwierdzenie odbioru przesyłki rejestrowanej;
- na podstawie art. 26 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. *o podatku dochodowym od osób fizycznych* (Dz. U. z 2016 r. poz. 2032) podstawę obliczenia podatku, stanowi dochód ustalony po odliczeniu kwot wydatków na cele rehabilitacyjne oraz wydatków związanych z ułatwieniem wykonywania czynności życiowych, poniesionych w roku podatkowym przez podatnika będącego osobą niepełnosprawną lub podatnika, na którego utrzymaniu są osoby niepełnosprawne, obejmujących m.in.: wydatki na adaptację i wyposażenie mieszkań oraz budynków mieszkalnych stosownie do potrzeb wynikających z niepełnosprawności; zakup wydawnictw i materiałów

(pomocy) szkoleniowych, stosownie do potrzeb wynikających z niepełnosprawności; opłacenie przewodników osób niewidomych I lub II grupy inwalidztwa oraz osób z niepełnosprawnością narządu ruchu zaliczonych do I grupy inwalidztwa, w kwocie nieprzekraczającej w roku podatkowym 2280 zł; zakup i naprawę indywidualnego sprzętu, urządzeń i narzędzi technicznych niezbędnych w rehabilitacji oraz ułatwiających wykonywanie czynności życiowych, stosownie do potrzeb wynikających z niepełnosprawności, z wyjątkiem sprzętu gospodarstwa domowego. Warunkiem odliczenia tych wydatków jest posiadanie przez osobę, której dotyczy wydatek orzeczenia o zakwalifikowaniu przez organy orzekające do jednego z trzech stopni niepełnosprawności, określonych w odrębnych przepisach (art. 26 ust. 7d ww. ustawy);

- na mocy art. 29 ust. 2 ustawy z dnia 6 sierpnia 2010 r. *o dowodach osobistych* (Dz. U. z 2017 r. poz. 1464) osoba z wrodzonymi lub nabytymi wadami narządu wzroku może załączyć do wniosku fotografię przedstawiającą ją w okularach z ciemnymi szklami. W takim przypadku do wniosku załącza się również orzeczenie o niepełnosprawności osoby do 16 roku życia lub orzeczenie o stopniu niepełnosprawności osoby, która ukończyła 16 lat, z powodu wrodzonej lub nabytej wady narządu wzroku, wydane zgodnie z przepisami ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;
- na podstawie art. 4 ust. 1 pkt 1 lit. c ustawy z dnia 21 kwietnia 2005 r. *o opłatach abonamentowych* (Dz. U. z 2014 r. poz. 1204, z późn. zm.) zwolnieniu od opłat abonamentowych podlegają osoby, co do których orzeczono o znacznym stopniu niepełnosprawności, na podstawie ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Zgodnie z § 1 pkt 1 i pkt 5 rozporządzenia Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji *w sprawie rodzajów dokumentów oraz wzoru oświadczenia potwierdzających uprawnienia do zwolnień od opłat abonamentowych* (Dz. U. z 2010 r. Nr 29 poz. 152, ze zm.) dokumentami potwierdzającymi uprawnienia do zwolnień od opłat abonamentowych są orzeczenie właściwego organu orzekającego albo orzeczenie właściwej instancji sądu uchylające wcześniejszą decyzję organu orzekającego, w przypadku osób, o których mowa w art. 4 ust. 1 pkt 1 ustawy o opłatach abonamentowych (pkt 1) oraz legitymacja Polskiego Związku Niewidomych lub Związku Ociemniałych Żołnierzy Rzeczypospolitej Polskiej albo orzeczenie właściwego organu orzekającego o zaliczeniu do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności z tytułu uszkodzeń narządu wzroku, albo orzeczenie właściwego organu orzekającego stwierdzające uszkodzenie narządu wzroku (ostrość wzroku nie przekracza 15 %), albo zaświadczenie wystawione przez zakład opieki zdrowotnej, w przypadku osób, o których mowa w art. 4 ust. 1 pkt 5 ustawy (pkt 5);
- na podstawie ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – *Prawo o ruchu drogowym* (Dz. U. z 2017 r. poz. 1260, ze zm.) kartę parkingową osobie, o której mowa w art. 8 ust. 3a pkt 1 i 2 wydaje, za opłatą i po uiszczeniu opłaty ewidencyjnej, przewodniczący powiatowego zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności, o którym mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, na podstawie wydanego przez zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności: 1) orzeczenia

o niepełnosprawności, 2) orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, 3) orzeczenia o wskazaniach do ulg i uprawnień – wraz ze wskazaniem, o którym mowa w art. 6b ust. 3 pkt 9 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych przy czym w przypadku osób niepełnosprawnych zaliczonych do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności spełnienie tych przesłanek może zostać stwierdzone jedynie w przypadku ustalenia przyczyny niepełnosprawności oznaczonej symbolem 04-O (choroby narządu wzroku), 05-R (upośledzenie narządu ruchu) lub 10-N (choroba neurologiczna);

- na podstawie art. 8 pkt 6 ustawy z dnia 9 września 2000 r. o podatku od czynności cywilnoprawnych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1150) zwolnieniu od podatku od czynności cywilnoprawnych podlegają osoby nabywające na potrzeby własne sprzęt rehabilitacyjny, wózki inwalidzkie, motorowery, motocykle lub samochody osobowe, zaliczone, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, do grupy osób o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności bez względu na rodzaj schorzenia, oraz osoby o lekkim stopniu niepełnosprawności w związku ze schorzeniami narządów ruchu.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 lutego 2008 r. w sprawie rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zleczanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym (Dz. U. z 2016 r. poz. 1945) określa zadania, które są zlecane do realizacji fundacjom oraz organizacjom pozarządowym ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Rodzaje zadań wymienionych przez ustawodawcę wskazują, że są one skierowane do osób niepełnosprawnych z różnym rodzajem schorzeń (§ 1 pkt 5 lit. b i c ww. rozporządzenia).

Również rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 listopada 2007 r. w sprawie turnusów rehabilitacyjnych (Dz. U. z 2007 r. Nr 230, poz. 1694, ze zm.) określa rodzaje turnusów rehabilitacyjnych uwzględniając rodzaje schorzeń osób niepełnosprawnych (np. turnusy dla osób: z dysfunkcją narządu wzroku, z upośledzeniem umysłowym; z dysfunkcją narządu słuchu, z chorobą psychiczną; ze schorzeniami układu krążenia; z padaczką). Jednocześnie określając warunki, jakie powinny spełniać osoby niepełnosprawne ubiegające się o dofinansowanie uczestnictwa w turnusie, w ww. rozporządzeniu wskazuje się, że przy rozpatrywaniu wniosku o dofinansowanie bierze się pod uwagę stopień i rodzaj niepełnosprawności wnioskodawcy.

Należy też podkreślić, że wiele programów realizowanych przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, służących rehabilitacji społecznej i zawodowej, określając warunki i adresatów pomocy wskazuje osoby niepełnosprawne biorąc pod uwagę stopień niepełnosprawności i rodzaj schorzenia (np. Program Aktywny Samorząd 2017, służący wyeliminowaniu lub zmniejszeniu barier ograniczających uczestnictwo beneficjentów pomocy w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji, którego realizatorem są powiatowe centra pomocy rodzinie oraz miejskie ośrodki pomocy rodzinie - *Zadanie dofinansowania szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu elektronicznego i oprogramowania w obszarze likwidacji barier w dostępie do uczestniczenia w społeczeństwie informacyjnym* adresuje m.in.: *do osób niepełnosprawnych, które posiadają znaczny stopień niepełnosprawności lub orzeczenie o niepełnosprawności, dysfunkcję obu kończyn górnych lub narządu wzroku, wiek do 18 lat lub wiek aktywności zawodowej*).

Odnosząc się do zarzutów wskazujących, iż zamieszczenie w orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności symbolu przyczyny niepełnosprawności,

„nie służy realizacji celu, jakim jest aktywizacja zawodowa”, ponieważ naraża taką osobę na stygmatyzację zawodową wyjaśnić należy, że w toku postępowania orzeczniczego o ustalenie stopnia niepełnosprawności w stosunku do osób pozostających w wieku aktywności zawodowej jest sporządzana diagnoza zawodowa potencjału orzekanej osoby w celu poznania zasobów fizycznych i psychicznych, jakie posiada osoba orzekana i które mogą być wykorzystane w procesie pracy. Zasoby te określa się mianem potencjału rehabilitacyjno – zawodowego. Ustala się nie tylko aktualne ale i potencjalne predyspozycje i możliwości zawodowe osoby, określając także indywidualne przeciwwskazania do wykonywania zatrudnienia wynikające z psychofizycznych ograniczeń. Rozpatrzenie w postępowaniu orzeczniczym optymalnych warunków do podjęcia pracy, określenie jej możliwości i ograniczeń, ma na celu pomoc osobie niepełnosprawnej w jej aktywności zawodowej, wraz z określeniem zakresu i rozmiaru potrzeb wyrażonych we wskazaniach, o których mowa w art. 6b ust. 3 pkt 1-4 ustawy o rehabilitacji zawartych w orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności. W zależności od stopnia naruszenia sprawności organizmu i rodzaju niepełnosprawności, wskazania mogą dotyczyć zatrudnienia na otwartym rynku pracy, na przystosowanym stanowisku pracy czy też w warunkach chronionych. W przypadku osób niepełnosprawnych niezdolnych i wymagających obok rehabilitacji zawodowej także rehabilitacji społecznej osoba niepełnosprawna może uzyskać wskazanie do uczestnictwa w warsztacie terapii zajęciowej.

Wyjaśnić należy, że instrumentami specjalnie przewidzianymi przez ustawodawcę, stwarzającymi możliwości podjęcia zatrudnienia osobom z najpoważniejszymi schorzeniami, którym naruszona sprawność organizmu uniemożliwia spełnienie wymagań stawianych pracownikom na otwartym rynku pracy są zakłady aktywności zawodowej i zakłady pracy chronionej. Są to narzędzia mające na celu wsparcie osób niepełnosprawnych w realizacji ich prawa do pracy. Zakłady aktywności zawodowej są miejscem aktywności zawodowej osób wymagających równocześnie kontynuowania rehabilitacji leczniczej i społecznej w celu przygotowania do życia w otwartym środowisku. Ustawodawca określając wymogi dla uzyskania przez właściwy podmiot statusu zakładu aktywności zawodowej zastrzegł, że będą to miejsca zatrudnienia, gdzie co najmniej 70% ogółu osób zatrudnionych w tej jednostce stanowią osoby niepełnosprawne, w szczególności skierowane do pracy przez powiatowe urzędy pracy zaliczone do znacznego stopnia niepełnosprawności oraz umiarkowanego stopnia niepełnosprawności.

Również określając warunki formalne dla uzyskania statusu zakładu pracy chronionej zastrzeżono, że wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych wynosi co najmniej 50%, a w tym co najmniej 20% ogółu zatrudnionych stanowią osoby zaliczone do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, albo co najmniej 30% niewidomych lub psychicznie chorych, albo upośledzonych umysłowo zaliczonych do znacznego albo umiarkowanego stopnia niepełnosprawności (art. 28 ust. 1 pkt 1 ustawy o rehabilitacji).

Uregulowania powyższe stwarzają zatem osobom niepełnosprawnym możliwość podjęcia zatrudnienia w tych miejscach, jednocześnie warunkiem zatrudnienia jest posiadanie m.in.: orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, które określa nie tylko stopień niepełnosprawności ale również przyczynę powstania niepełnosprawności (symbol).

Ponadto podkreślić należy, że orzeczenie o stopniu niepełnosprawności i rodzaj schorzenia, mają istotne znaczenie przy przystosowaniu stanowiska pracy pracownika niepełnosprawnego. Zgodnie z art. 4 ust. 5 ustawy o rehabilitacji zaliczenie do znacznego albo umiarkowanego stopnia niepełnosprawności osoby z naruszoną sprawnością organizmu – niezdolnej do pracy albo zdolnej do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej – nie wyklucza możliwości zatrudnienia takiej osoby u pracodawcy niezapewniającego warunków pracy chronionej, w przypadku przystosowania stanowiska pracy do potrzeb takiej osoby niepełnosprawnej lub w przypadku zatrudnienia jej w formie telepracy. Faktem jest, że nie wszystkie stanowiska pracy wymagają szczególnego dostosowania, niemniej zawsze należy dokonywać analizy konkretnej sytuacji, tzn. konkretnego stanowiska pracy i możliwości/ograniczeń konkretnego pracownika niepełnosprawnego. Również w przypadku osób z ustaloną przyczyną niepełnosprawności nie zawsze będzie wymagane przystosowanie stanowiska pracy, niemniej jednak pracodawca powinien zapewnić pracownikowi optymalne warunki dla danego schorzenia, stąd pracodawca zatrudniający pracownika powinien posiadać wiedzę związaną z symbolem przyczyny niepełnosprawności.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 września 1997 r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy (Dz. U. z 2003 r. Nr 169, poz. 1650, z późn. zm.) pracodawca musi dążyć do jak najlepszego przystosowania miejsca pracy dla każdego pracownika, także dla osoby niepełnosprawnej, do potrzeb wynikających z jej możliwości. Zgodnie z:

- § 45 ust. 1 ww. rozporządzenia: „Stanowiska pracy powinny być urządzone stosownie do rodzaju wykonywanych na nich czynności oraz psychofizycznych właściwości pracowników, przy czym wymiary wolnej (nie zajętej przez urządzenia) powierzchni stanowiska pracy powinny zapewnić pracownikom swobodę ruchu wystarczającą do wykonywania pracy w sposób bezpieczny, z uwzględnieniem wymagań ergonomii”;

- § 48 ww. rozporządzenia: „Pracodawca zatrudniający pracowników niepełnosprawnych powinien zapewnić dostosowanie stanowisk pracy oraz dojść do nich - do potrzeb i możliwości tych pracowników, wynikających ze zmniejszonej sprawności”;

- § 5 załącznika nr 3 do ww. rozporządzenia: „Pracodawca zatrudniający pracowników niepełnosprawnych powinien zapewnić dostosowanie urządzeń higieniczno-sanitarnych oraz dojść do nich - do potrzeb i możliwości tych pracowników wynikających ze zmniejszonej sprawności, zgodnie z przepisami techniczno-budowlanymi”.

Również na podstawie art. 23a ustawy o rehabilitacji pracodawca jest obowiązany zapewnić niezbędne racjonalne usprawnienia dla osoby niepełnosprawnej pozostającej z nim w stosunku pracy, uczestniczącej w procesie rekrutacji lub odbywającej szkolenie, staż, przygotowanie zawodowe albo praktyki zawodowe lub absolwenckie. Niezbędne racjonalne usprawnienia polegają na przeprowadzeniu koniecznych w konkretnej sytuacji zmian lub dostosowań do szczególnych, zgłoszonych pracodawcy potrzeb wynikających z niepełnosprawności danej osoby, o ile przeprowadzenie takich zmian lub dostosowań nie skutkowałoby nałożeniem na pracodawcę nieproporcjonalnie wysokich obciążeń. Niedokonanie niezbędnych racjonalnych usprawnień uważa się za naruszenie zasady równego traktowania w zatrudnieniu w rozumieniu przepisów art. 18^{3a} § 2-5 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. - *Kodeks pracy* (Dz. U. z 2016 r. poz. 1666, z późn. zm.).

Posiadanie przez pracodawcę orzeczenia o stopniu niepełnosprawności wraz z określonym symbolem przyczyny niepełnosprawności pracownika, może ułatwić pracodawcy zastosowanie racjonalnych usprawnień na stanowisku pracy. Racjonalne usprawnienia mogą polegać m.in.: na modyfikacji fizycznego otoczenia pracownika będącego osobą niepełnosprawną (np. poprzez przystosowanie stanowiska pracy do potrzeb wynikających z niepełnosprawności tej osoby albo nietworzenie stanowisk pracy celowo nieprzystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych), działaniach związanych z organizacją pracy (np. przeniesienie stanowiska pracy do innego pomieszczenia zlokalizowanego na parterze lub w części budynku z bliższym dostępem do windy, zmiana ustawienia mebli w pomieszczeniu pracy), czy czasem pracy (np. zapewnienie dodatkowej przerwy w pracy, innych godzin pracy, umożliwienia wstępu do pomieszczenia pracy z psem asystującym itd.), lub organizacji i oceny pracy (np. zmiana norm czasu pracy, wyłączenie pracy akordowej lub modyfikacja sposobu wynagradzania za tę pracę, podjęcie wspomnianych działań w ramach art. 83 lub 94 k.p.), oddziaływaniu na współpracowników osoby niepełnosprawnej (np. poprzez zwrócenie im uwagi na problematykę równego traktowania, wyjaśnienie im, na czym mogą polegać trudności komunikacyjne we współpracy z konkretnym pracownikiem, czy wyjaśnienie im, dlaczego wprowadzono ułatwienia dla niektórych pracowników itd.).

Powyższe regulacje w sposób bezpośredni lub pośredni wskazują, że zamieszczenie symbolu przyczyny niepełnosprawności w orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności w wielu sytuacjach jest niezbędne do skorzystania z pomocy, zapewnianej przez państwo. Zatem dostępne formy pomocy gwarantowane przez państwo w wielu przypadkach są właśnie skierowane do osób z określonymi schorzeniami. A więc wsparcie udzielane osobom niepełnosprawnym na podstawie obowiązujących przepisów prawa jest często zbudowane przy uwzględnieniu schorzeń występujących u osób niepełnosprawnych, tak aby do danej osoby trafiła pomoc najbardziej adekwatna do jej ograniczeń i trudności wynikających z naruszonej sprawności organizmu.

Należy zwrócić uwagę, że Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 12 grudnia 2011 r. (sygn. akt I UZP 4/11) rozstrzygając zagadnienie prawne dotyczące zasad orzekania o stopniu niepełnosprawności w żaden sposób nie kwestionował możliwości zamieszczenia w orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności symbolu przyczyny niepełnosprawności *„W orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności można wymienić wiele symboli przyczyn niepełnosprawności uzasadniających zakwalifikowanie do różnych stopni niepełnosprawności, jeżeli taka potrzeba wynika ze wskazań ułatwiających funkcjonowanie osoby niepełnosprawnej (art. 6b ust. 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych, Dz.U. Nr 123, poz. 776 ze zm. w związku z § 5 ust. 1 pkt 2, § 13 ust. 2 pkt 13 oraz § 15 i 32 ust. 3 i 4 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności, Dz.U. Nr 139, poz. 1328 z zm.).”*

Odnosząc się natomiast do podniesionych przez Skarżącego kwestii zatrudnienia osób z najpoważniejszymi schorzeniami, w tym schorzeniami określanymi jako „schorzenia specjalne”

na otwartym rynku pracy wyjaśnić należy, że pracownik nie ma obowiązku informowania pracodawcy

o posiadanym przez siebie orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności. Pracodawca nie może natomiast zmuszać pracownika do tego, aby przedłożył orzeczenie potwierdzające ten fakt. Jeżeli pracownik niepełnosprawny, w tym posiadający schorzenie specjalne, uzna za stosowane aby powiadomić pracodawcę o takim orzeczeniu, może to uczynić.

Należy jednak zwrócić uwagę, że legitymowanie się przez osobę niepełnosprawną orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności, w tym z orzeczonym schorzeniem specjalnym, ze względu na instrumenty aktywizacji zawodowej jakie przysługują pracodawcy w związku z jej zatrudnieniem (np. dofinansowanie do wynagrodzenia pracownika niepełnosprawnego, zwiększone w przypadku zatrudnienia osób ze schorzeniami specjalnymi - art. 26a ust. 1b ustawy o rehabilitacji) powoduje, że osoba taka staje się bardziej konkurencyjna na rynku pracy i wzrastają jej szanse na zatrudnienie. Jednocześnie instrumenty aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych, kierowane do pracodawców chcących zatrudnić, bądź zatrudniających pracowników niepełnosprawnych, mają na celu przeciwdziałanie bezrobociu i bierności zawodowej wśród osób niepełnosprawnych, poprzez zachęcenie potencjalnych pracodawców do ich zatrudnienia.

Nie można zgodzić się z twierdzeniami Skarżącego, iż zamieszczenie symbolu przyczyny niepełnosprawności nie spełnia konstytucyjnego wymogu proporcjonalności ograniczenia prawa do prywatności. Kwestie związane z ochroną zdrowia uzasadniają ingerencję państwa w sferę prywatności. Zgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej nie zgadza się również z wnioskiem Skarżącego, iż „ujawnienie” symbolu przyczyny niepełnosprawności nie spełnia warunku niezbędności udostępnienia danych, o którym mowa w art. 51 ust. 2 Konstytucji RP. Skorzystanie z wielu uprawnień gwarantowanych przez państwo wymaga, jak wykazano, posiadania przez osobę niepełnosprawną orzeczenia z określoną przyczyną (symbolem) niepełnosprawności. Także pracodawca dzięki zamieszczonej przyczynie powstania niepełnosprawności w orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności, szczególnie w przypadku osób ze „schorzeniami specjalnymi”, jest zachęcany do zatrudnienia takiej osoby, ze względu na przysługujące mu przywileje, natomiast osoba taka jest pracownikiem bardziej poszukiwanym na rynku pracy.

Osoba, która chce korzystać z określonych świadczeń o charakterze publicznoprawnym musi się godzić na ograniczenie prawa do prywatności, w wymiarze koniecznym do realizacji swoich uprawnień. Przy czym podkreślić należy, iż postępowanie w przedmiocie ustalenia stopnia niepełnosprawności jest postępowaniem wnioskowym. Zgodnie z art. 6b ust. 1 ustawy o rehabilitacji zespoły orzekają na wniosek osoby zainteresowanej lub jej przedstawiciela ustawowego albo, za ich zgodą, na wniosek ośrodka pomocy społecznej. Zasadniczo celem ubiegania się osoby zainteresowanej o wydanie orzeczenia ustalającego stopień niepełnosprawności jest chęć uzyskania pomocy państwa, zmniejszającej lub niwelującej jej ograniczenia zawodowe i funkcjonalne, poprzez korzystanie z systemu ulg i uprawnień.

Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 28 kwietnia 2004 r. (sygn. akt III CK 442/02) „1. Przy ocenie, czy nastąpiło wkrócenie w dziedzinę chronionego prawem życia prywatnego nie należy pojęcia tego absolutyzować, bowiem ze względu na stopień swojej ogólności wymaga ono wykładni przy uwzględnieniu konkretnych okoliczności charakteryzujących daną sytuację. Do prywatnej sfery życia zalicza się przede wszystkim zdarzenia i okoliczności tworzące sferę życia osobistego i rodzinnego. Szczególny charakter tej dziedziny życia człowieka uzasadnia udzielenie jej silnej ochrony prawnej. Nie znaczy to, by każda informacja dotycząca określonej osoby była informacją z dziedziny jej życia osobistego. Informacje dotyczące pracy danej osoby mogą się do takiej sfery zaliczać, ale to nie oznacza, że każda taka informacja stanowi wkrócenie w życie prywatne, naruszenie prywatności. Ocena zależeć będzie od całego kontekstu i okoliczności sprawy, a przede wszystkim od tego, jaka konkretnie informacja, i komu, została podana (ujawniona). 2. Ani stan normatywny, ani взгляд na cele, jakim mają służyć analizowane regulacje, nie stwarzają dostatecznie silnych podstaw do twierdzenia, że ochrona danych osobowych „jest jednym z aspektów prawa do prywatności”. Za przekonujący uznać należy pogląd, zgodnie z którym reżim ochrony prawa do prywatności mieszczącego się w ramach powszechnych dóbr osobistych (oparty na przepisach Konstytucji i przepisach prawa cywilnego) i reżim ochrony danych osobowych (oparty na przepisach Konstytucji oraz ustawy o ochronie danych osobowych), są wobec siebie niezależne.

Jednocześnie ze względu na cel jaki wiąże się z zamieszczeniem symbolu przyczyny niepełnosprawności w orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności nie można uznać, że regulacja ta wkracza w sferę prywatności osoby niepełnosprawnej w sposób nieuzasadniony. Jak słusznie podniósł Sąd Apelacyjny w Katowicach, w wyroku z dnia 20 września 2012 r. (sygn. akt V A Ca 378/12) „Ochrona prywatności nie ma charakteru absolutnego również w stosunku do innych (niż publiczne) osób, między innymi ze względu na potrzeby życia w zbiorowości. Nie jest możliwe wypracowanie w tej kwestii jednoznacznych i wyczerpujących kryteriów, które mogłyby odnosić się do wszystkich sytuacji. Ocena w tych sprawach będzie z natury rzeczy zrelatywizowana do istniejących, konkretnych okoliczności i uwarunkowań. Brak jednocześnie jakichkolwiek racji prawnych, aby takiego charakteru ocen nie stosować w przypadku gdy chodzi o ochronę prywatności jako dobra osobistego w procesie między osobami nie pełniącymi funkcji publicznych”.

Zgodnie z art. 69 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej osobom niepełnosprawnym władze publiczne udzielają, zgodnie z ustawą, pomocy w zabezpieczeniu egzystencji, przysposobieniu do pracy oraz komunikacji społecznej. Cytowany przepis wyraża zatem normę programową, wyznaczającą ustawodawcy obowiązek stworzenia rozwiązań zapewniających efektywne wsparcie osób niepełnosprawnych w różnych dziedzinach życia społecznego, nie ustanawiając jednak bezpośrednio żadnych konkretnych praw podmiotowych, ale przewidując ich ustalenie dopiero w ustawie. Z treści cytowanego przepisu wynika zatem, że ustrojodawca pozostawił szeroki zakres swobody co do tego, w jaki sposób oraz za pomocą jakich środków ustawodawca będzie realizować cele wyznaczone w art. 69 Konstytucji.

Należy podkreślić, że ukształtowanie form i zakresu ulg i uprawnień, realizujących konstytucyjne obowiązki pomocy osobom niepełnosprawnym w zabezpieczeniu ich egzystencji oraz funkcjonowaniu społecznym oraz uwzględnienie ich w polityce społecznej i gospodarczej państwa, leżą w obszarze swobody regulacyjnej prawodawcy.

Powinien on przyjąć rozwiązania optymalne z punktu widzenia potrzeb obywateli będących osobami niepełnosprawnymi, uwzględniając przy tym środki finansowe, jakimi dysponuje. Niezależnie od tego, jakie rozstrzygnięcie przyjmie ustawodawca, wsparcie oferowane osobom niepełnosprawnym powinno być rzeczywiste i efektywne. Musi zatem uwzględniać zróżnicowanie sytuacji faktycznej konkretnych beneficjentów, a przez to ich odmiennie ukształtowane potrzeby.

Należy zatem uznać, że system wsparcia osób niepełnosprawnych realizowany przez przepisy ustawy o rehabilitacji i przepisy odrębnych ustaw, przybierający formę różnego rodzaju ulg i uprawnień, jest skierowany do osób z różnego rodzaju schorzeniami. Należy podkreślić, że zbiorowość osób niepełnosprawnych jest zróżnicowana nie tylko ze względu na podstawowe cechy społeczno – demograficzne takie jak płeć, wiek, wykształcenie czy miejsce zamieszkania, ale również ze względu na rodzaj i stopień niepełnosprawności. Takie zróżnicowanie przesądza o konieczności stosowania indywidualnego podejścia w ustalaniu rodzaju i zakresu niezbędnej pomocy. Podejściu temu sprzyja niewątpliwie w uzasadnionych przypadkach, możliwość odwoływania się do zawartego w orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności symbolu przyczyny tej niepełnosprawności. Stąd potrzeba umieszczania symbolu przyczyny niepełnosprawności w orzeczeniu.

wz. MINISTER

Wojciechowski
SEKRETARZ STANU